Omiċidju f'Ħaż-Żebbuġ 2 ta' Frar 1867

150 Sena minn meta twettaq dan id-delitt 1867 – 2017

minn Michael Bonnici

Fil-ktieb *Delitti f'Malta 1800 – 2000* (Malta 2012), Edward Attard jikteb hekk fuq l-omiċidju li kien seħħ fit-2 ta' Frar tal-1867 f'Ħaż-Żebbuġ:

"Omiċidju ta' serqa kien dak tat-2 ta' Frar 1867, li seħħ f'Ħaż-Żebbuġ. Dakinhar żewġt irġiel daħlu jisirqu mid-dar ta' Toni Cauchi u martu Katarina ta' 50 sena. Dak il-ħin fid-dar ma kien hemm ħadd, għax Toni kien ilu barra xi ftit tal-ħin filwaqt li Katarina kienet ħarġet għall-quddies.

Wara li spiċċat il-quddiesa, Katerina reġgħet lura d-dar, u l-ħallelin kien għadhom iqallbu fid-dar għalhekk, il-mara indunat bihom u x'aktarx għarfithom. Kien għalhekk li l-ħallelin rabtuha u wara fgawha. Il-ħin tal-mewt skont iċ-ċertifikat tal-mewt kien madwar nofsinnhar.

Il-pulizija ma kellha l-ebda evidenza biex tixli lil xi ħadd u għalhekk ħarget proklama tas-soltu li biha nkixef min kien wettaq dan id-delitt. Permezz tal-Proklama ngħatat il-maħfra lil Filippo Abela, wieħed mill-ħallelin li kienu daħlu jisirqu fid-dar ta' Cauchi. Bit-tagħrif li ta' Abela, Filippo Cilia ta' 28 sena u Filippa Vella ġew mixlijin b'dan il-qtil. Filippa Vella kienet baqgħet d-dar u għalhekk, ma nstabitx ħatja. Il-Qorti kkundannat lil Cilia għal għomru l-ħabs wara verdett ta' sitta kontra tlieta".

Peress li dan id-delitt jagħlaq mija u ħamsin sena mindu twettaq, deherli li nagħmel riċerka aktar dettaljata fuqu billi nifli l-proċess tal-Qorti. Il-frott ta' din mir-riċerka qed jiġi ppublikat hawnhekk.

Ritratt tal-Lapida fi triq 'Wiedes' illum triq Dun Karm Psaila – Ħaż-Żebbuġ li tfakkar il-ġrajja tad-delitt. Il-vittma Katarina Cauchi ta' 50 sena mart Toni Cauchi.

Dan id-delitt kien kexkex mhux ftit lin- nies ta' dan ir-raħal li kien seħħ fin-niżla li minn Ħal-Dwin tasal għal wied tat-Troll li xi ftit jew wisq dak iż-żmien kien xi ftit diżabitat u ftit kienu r-residenzi.

Kien delitt kiesaħ u biered fuq familja ta' mezzi limitati. Minħabba li l-pulizija ma kellha l-ebda ħjiel ta' min seta' wettaq dan id-delitt (li dak iż-żmien ma kienx għadu żviluppa s-sistema tal-*finger print*) il-pulizija kienet ħarġet bandu uffiċjali għal min seta' jagħti xi ħjiel tal-kaz. Dan huwa magħruf bħala *Queen's/King's evidence* li biha min jagħti tagħrif ta' min wettaq id-delitt anki jekk kien huwa stess li ħa sehem fih ma jeħel xejn. Fil-fatt wieħed milli wettaq id-delitt ħa din l-opportunità u ma ġiex akkużat ma' sħabu.

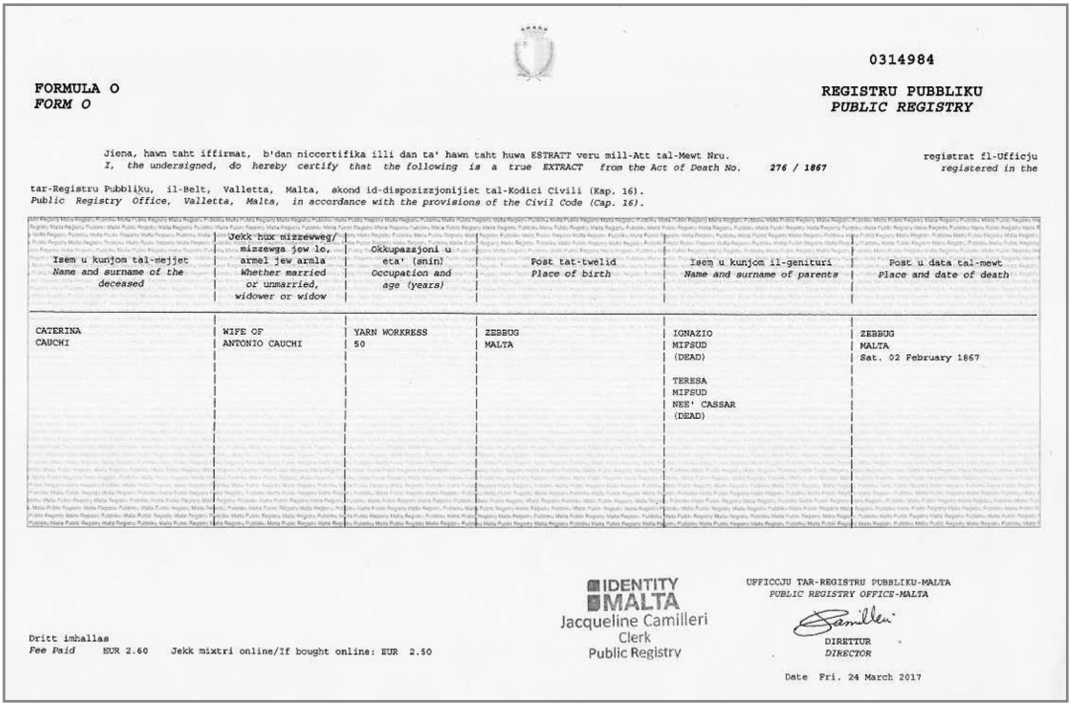

0314984

FORMULA O
FORM O

REGISTRU PUBBLIKU
PUBLIC REGISTRY

Jiena, hawn taht iffirmat, b'dan niccertifika illi dan ta' hawn taht huwa ESTRATT veru mill-Att tal-Mewt Nru. registrat fl-Ufficju tar-Registru Pubbliku, il-Belt, Valletta, Malta, skond id-dispozizzjonijiet tal-Kodici Civili (Kap. 16).
I, the undersigned, do hereby certify that the following is a true EXTRACT from the Act of Death No. 276 / 1867 *registered in the Public Registry Office, Valletta, Malta, in accordance with the provisions of the Civil Code (Cap. 16).*

Isem u kunjom tal-mejjet *Name and surname of the deceased*	Jekk hux mizzewweg/ mizzewga jew le, armel jew armla *Whether married or unmarried, widower or widow*	Okkupazzjoni u eta' (snin) *Occupation and age (years)*	Post tat-twelid *Place of birth*	Isem u kunjom il-genituri *Name and surname of parents*	Post u data tal-mewt *Place and date of death*
CATERINA CAUCHI	WIFE OF ANTONIO CAUCHI	YARN WORKRESS 50	ZEBBUG MALTA	IGNAZIO MIFSUD (DEAD) TERESA MIFSUD NEE' CASSAR (DEAD)	ZEBBUG MALTA Sat. 02 February 1867

IDENTITY MALTA
Jacqueline Camilleri
Clerk
Public Registry

UFFICCJU TAR-REGISTRU PUBBLIKU-MALTA
PUBLIC REGISTRY OFFICE-MALTA

DIRETTUR
DIRECTOR

Dritt imhallas
Fee Paid EUR 2.60 Jekk mixtri online/If bought online: EUR 2.50

Date Fri. 24 March 2017

Kopja tac-ċertikat tal-mewt ta' Katerina Cauchi

Il-każ ġara fl-inħawi tal-isfel minn Ħal Dwin qrib id-daħla għal Wied tat-Troll. Dak iż-żmien it-triq kien jisimha *strada weides* (illum parti minn Triq Dun Karm Psaila (1871-1961). Tajjeb li wieħed jiftakar li l-kelma *Wiedes* tista tkun ġejja mill-kelma 'wied' fil-plural. Infatti f'dawk l-inħawi hemm tliet widien: Wied il-Baqqiegħa, Wied tat-Troll u b'xi mod Wied Ħesri.

Il-kelma *Wiedes* tista' tkun ġejja wkoll mill-kelma 'wejda' fil-plural li skont Erin Seracino Inglott fil-*Miklem Malti* (1975-1989) tfisser 'id żgħira' jew manku jew imradd li jdawwar ir-rota tar-raddiena tan-newl.

Il-vittma kienet Katerina Cauchi bint Nazju Mifsud u Theresa Cassar. Kienet miżżewġa lil Toni Cauchi u kellhom tifel bl-isem ta' Carmelo. Il-ġuri dam tlitt ijiem: L-Erbgħa, il-Ħamis u l-Ġimgħa 3-4-5 t'April 1867.

Fil-Qorti Kriminali:

L-Imħallfin: Dr. Antonio Micallef bb. MG., LL.D.
Dr. Salvatore Naudi Esq. LL.D.
Dr. Ignazio Schembri Esq. LL.D

L-akkużati: Filippo Cilia ta' 28 sena iben Giuseppi minn Ħaż-Żebbuġ
Filippa Vella armla ta' Gejtu Vella xebba Attard ta' 35 sena minn Ħaż-Żebbuġ

Avukati difensuri: Dr. Carmelo Mariani u Dr. Francesco Mizzi.

Inqrat l-akkuża mir-Registratur tal-Qorti.

Il-prosekuzzjoni akkużat lil Filippo Cilia u Filippa Vella b'intenzjoni preċiża tal-post u bil-ħsieb ta' twettiq ta' serq u bi qtil volontarju.

Dan id-delitt twettaq fid-dar ta' Antonio (Toni) u Katerina miżżewġin Cauchi u t-tifel tagħhom Carmelo, ġewwa Ħaż-Żebbuġ Malta fit-2 ta' Frar 1867.

Is-serqa

Is-serqa kienet tikkonsisti f'ċurkett tad-deheb ta' valur ta' ħames xelini, pendent u labbra tad-deheb u tal-filigranu stmati li jiswew żewġ liri u żewg xelini, u xi oġġetti tal-ħġieġ li b'kollox jiswew mhux inqas minn għaxar xelini, somma ta' tmin muniti ta' flus Sqallin li jsarfu għal erba' xelini, oġġett tal-fidda stmat erba' denari u xi affarijiet oħra tar-ram stmati xelin.

Biex jikkommettu din is-serqa, daħlu billi telgħu mill-ħitanijiet diviżorji tad-dar, żgassaw b'lieva u fethu senduq permezz ta' mfietaħ fejn sabu l-parti l-kbira tal-oġġetti moħbija.

Dak li naħsbu li huwa l-madwar fejn sar id-delitt – lejn il-Wied tat-Troll.

Kif kienu qegħdin ġewwa d-dar indunaw li kienet daħlet il-mara (Katerina Cauchi) u ħasbu biex joqtluha billi żammewha minn għonqa u rabtu ma' għonqa maktur.

Għal dan id-delitt u s-serqa l-Avukat tal-Kuruna talab biex dawn iż-żewġ akkużati jiġu ikkundannati għal piena tal-mewt skont l-artiklu 257 tal-kodiċi kriminali kif applikata fil-liġijiet ta' Malta u d-Dipendenzi tagħha jew kwalunkwe piena oħra li tista' tiġi nfurzata kif japplika għal każ tal-lum.

Dan kollu ġie spjegat lill-akkużati bil-lingwa Maltija permezz tal-interpretu Giuseppe Busuttil.

Hawnhekk ir-reġistratur tal-qorti staqsa jekk l-avukati difensuri għandhomx xi eċċezzjonijiet preliminari li riedu jressqu. L-avukati Dr. Marmara u Dr. Mizzi wieġbu li ma kellhom l-ebda eċċezzjoni preliminari x'jissottomettu.

Ir-reġistratur għadda biex isaqsi lil Filippo Cilia u Filippa Vella jwieġbu għall-att tal-akkuża u jekk kellhomx xi eċċezzjonijiet x'jagħmlu. It-tnejn wieġbu li mhumiex ħatja.

Il-qorti mbagħad għaddiet biex taħtar il-ġurati u dawn kienu: Prim Gurat: It-tabib Nicola Zammit, u dawn li ġejjin il-ġurati l-oħra: Paolo Bartolo, Giuseppe Aquilina, Gabriel Arrigo, Giuseppe Arrigo, Giuseppe Attard, Carlo Betra (Senafoe), l-ispiżjar Carmel Arpa u Gavino Bonello. Il-ġurati ħadu l-ġurament skont l-Art. 525 tal-Liġi Kriminali.

L-avukat tal-Kuruna spjega lill-ġurati kif ġraw il-fatti skont l-akkuża u ġew imsejħa x-xhieda.

L-ewwel li xehdu kienu t-Tabib Giorgio Engerer, Tommaso Gatto – it-tobba tal-pulizija ta' Ħaż-Żebbuġ u t-tabib Luigi Salvatore Pisani x'irriżulta mill-awtopsja.

Issejħu jixhdu l-mastrudaxxi esperti Salvatore Camilleri bin Nikola residenti f'Ħaż-Żebbuġ u Giovanni Vella bin il-mejjet Saverio ukoll minn Ħaż-Żebbuġ.

Il-perit Francesco Micallef u l-perit Michele Buttigieg esebixxew ix-xhieda tagħhom permezz ta' mudell tal-injam. *(dak iż-żmien kien għad m'hawnx ritratti għalhekk il-mudell tal-kaz sar permezz ta' mudell tal-injam)*.

Xehed ukoll is-surġent maġġur tal-pulizija Felice Cauchi.

Fil-kontro-eżami l-Avukat Francesco Mizzi għall-akkużati ippreżentaw l-argumenti tagħhom.

Xehdu wkoll il-Kuntistabbli Giuseppe Magri, Salvatore Vella bin il-mejjet Filippo minn Ħaż-Żebbuġ, il-kuntistabbli Giuseppe Magri, u Grazia Zammit, armla ta' Antonio minn Ħaż-Żebbuġ, Saveria, il-mara tal-Salvatore Fenech minn Ħaż-Żebbuġ u Carmela, it-tifla ta' Michele Zerafa minn Ħaż-Żebbuġ. Grazia, il-mara ta' Fortunato Zahra minn Ħaż-Żebbuġ li tat ix-xhieda tagħha u semmiet lil Ġużeppa ta' Marmaran u Maria ta' Masġar.

Fuq talba tal-avukat tal-kuruna ġew imsejħa biex jixhdu addizzjonalment Adeodata Vancel u t-tifla ta' Tommaso Zahra.

L-avukati difensuri oġġezzjonaw għal din ix-xhieda għax minn dak li jintqal tista' tiġi preġudikata l-interessi tal-akkużati.

Inqara d-digriet tal-maħfra ta' Filippo Abela li kien ħareġ il-Gvern permezz tal-proklama u dan ġie spjegat bil-lingwa maltija lill-Qorti.

Ritratt tal-madwar tal-post fejn seta' sar l-omiċidju.

Xehdu wkoll Filippo Farrugia bin il-mejjet Paolo, Nicola Farrugia bin il-mejjet Angelo

Giovanni Cassar iben Giuseppe, Teresa Buhagiar, il-mara ta' Salvatore lkoll minn Ħaż-Żebbuġ.

Agostino Camilleri iben il-mejjet Angelo, Grazia Cachia l-mara ta' Paolo, Rev. Arċipriet Pietro Bartolo, in-negozjant Giuseppi Magri, is-supretindent tal-pulizija Ettore Zimelli.

L-avukat tal-Kuruna iddikjara li ma kellux aktar xhieda xi jressaq. Għar-rigward tax-xhieda li ġew ippoponuti biex jixhdu fis-seduta ta' qabel, il-Qorti ma laqgħetx it-talba tal-avukat tal-Kuruna.

Il-ġurati daħlu biex jiddilliberaw il-ġudizzju tagħhom. Dan irriżulta li b'sitt voti kontra tlieta jsibu lil Filippo Cilia bħala ħati skont l-akkuża u lil Filippa Vella ma kienx hemm provi suffiċjenti li kellha x'taqsam direttament mad-delitt.

Finalment il-qorti ddikjarat lil Filippo Cilia ħati tal-akkuża iżda inkonsiderazzjoni li l-vot ma kienx unanimu - ta' sitt kontra tlieta ikkundannatu għal għomru l-ħabs b'xogħol iebes waqt li Filippa Vella ġiet illiberata.

Ta' min iżomm quddiem għajnejh li ma kienx possibbli li jingħata rakkont sħiħ tax-xhieda kollha minħabba esiġenzi tal-ispazju limitat għal din il-pubblikazzjoni.

Traduzzjoni mil-lingwa Taljana: Dott. Gerald Bugeja B.A.,D.Litt.(Pisa) u Michael Bonnici Dip. Soc.Stud.(H&S) UoM.

Ħajr lil: Dr. Charles Farrugia BA(Hons.) M.A.,(History) MA., (Archives) M.Sc.,(Newcastle) – Arkivista Nazzjonali, Mr. Noel d'Anastas B.LAIS (Melit), M.Mal.Stud (Melit),Dip.LIS,A.Mus.LCM u Mr. Mario Cassar mill-Arkivji Nazzjonali. Rev. Arcipriet Dun Daniel Cardona, RoseAnne Borg u Lora Bonnici mill-parroċċa Ħaż-Żebbuġ.

BANDA SAN FILEP A.D.1851